

Vélemény a Közoktatási koncepcióról

(A koncepció szövegének a NEFMI honlapján 2010. december 11-én elérhető változata alapján.)

A törvénykoncepció bevezetése szerint a **kerettörvény** azért jó megoldás, mert: „A *jobbiztonság, a kiszámíthatóság és a kellő rugalmasság így egyaránt garantálható.*” Ebből annak kell következnie, hogy a törvénybe kerülnek a garanciális szabályok, valamint a felhatalmazások a részletszabályok alacsonyabb szintű szabályozására. A koncepció tartalmazza a felhatalmazásokat azonban a garanciális szabályok hiányoznak, így a kitűzött célnak sem felel meg.

A koncepció az **alapelvek** között rögzíti: „A *közoktatás középpontjában a gyermek és a pedagógus, továbbá a szülő áll, akiknek kötelességei és jogai egységet alkotnak.*” Ez a koncepció jelenlegi változatában azt jelenti, hogy a diákok képviselőjét ellátó diákönkormányzatok egyetértési jogait eltörölnék, azaz az őket közvetlenül érintő kérdések (pl.: házirend, diákönkormányzat és iskolavezetés kapcsolat tartása) nélkülük dőlhetnek el, érdemi tárgyalás nélkül.

Álláspontunk szerint az egység akkor alakul ki, ha az egyéni jogok és kötelezettségek mellett, a közösségi jogok egymást kiegészítő, érdemi együttműködésen alapuló testületi hatáskörök formájában jelennek meg (pl. a tantestület döntési joga mellett, a diákönkormányzat egyetértési joga.)

A „**tanulmányokban való előrehaladás és értékelés**” című fejezetben (9. old) azt olvashatjuk, hogy „*a tanév végén egy vagy két (igazgatói engedéllyel három) tantárgyból a tanuló elégtelen osztályzatot kapott, a következő tanév megkezdése előtt javítóvizsgát tehet az intézmény háromtagú bizottsága előtt. Elégtelen javítóvizsga esetén a tanévet meg kell ismétlnie. Háromnál több év végi elégtelen osztályzat esetén a tanévet javítóvizsga nélkül meg kell ismétlni.*” Itt is visszaköszön tehát az az elképzelés, ami a felsőoktatási koncepcióban is megjelent, amely szerint a vizsgák számának a korlátozása növeli az oktatás színvonalát. A közoktatásban azonban más a helyzet, mint a felsőoktatásban. Itt az év végi bukást követően a tanulónak két hónap áll rendelkezésre, hogy felkészüljön a vizsgára. Az is fontos különbség, hogy vizsgatárgyanként mindössze egy lehetősége van a tanulónak. Igaz, hogy a vizsgatárgyak számának növelésével egyre nehezebbé válik a sikeres vizsga, de nem lehetetlenné. Ha nem így lenne, akkor vajon miként teljesíthető a hat kötelező érettségi tantárgy egyetlen vizsgán?

Mindezek alapján rossz megoldásnak tartjuk, hogy a javítás lehetőségét az év végi elégtelenek száma határozza meg.

Az érettségi vizsgával kapcsolatban (11. old) **támogatjuk, hogy a szakképzésben részt vevők szakmai tárgyakkól is vizsgázhassanak.**

Nem tartjuk jónak a „közösségi szolgálat” kötelező érettségi feltételként való megjelenítését. Javasoljuk, hogy a jogszabály kötelező előírás helyett, inkább ösztönözze az önkéntes munkát.

A tanulói jogviszonyról szóló fejezet (13. old.) a diákok hiányzásáról a következő szabályt tartalmazza: „*Hiányzását a házirendben meghatározott módon kell igazolnia, amelynek elfogadásáról az osztályfőnök, vitás esetben az igazgató dönt.*” Ezzel a szabállyal a koncepció alkotói az orvos

felelősségét a pedagógusra bízják. Az a kérdés ugyanis, hogy a gyermek beteg-e, mehet-e közösségbe orvosi kérdés. Mi indokolja, hogy az orvos szakmai döntését (járhat-e iskolába a gyermek) az osztályfőnök illetve az igazgató felülbírálja? Az orvosi igazolás közokirat, és mint ilyen az ellenkező bizonyításáig igazolja a benne foglaltakat. Véleményünk szerint az orvosi és hatósági igazolás elfogadása esetén nincs helye mérlegelésnek. Természetesen, ha az igazolás hamis (hamisított, vagy valótlan tartalmú) a távollét igazolatlan. A szülő igazolás esetében szintén nem szerencsés az egyéni mérlegelés, éppen ezért kell az igazolás mikéntjét normatív módon a házirendben szabályozni. Legyen a szülő számára egyértelmű, hogy milyen távollétet igazolhat és milyen nem.

Javasoljuk, hogy az orvosi illetve hatósági igazolás elfogadása ne legyen vita tárgya. A szülő által igazolható távollétekről és az igazolás módjáról legyen normatív szabály a házirendben.

„A tanulók kötelességei és jogai” című fejezetben (14. old) a kötelezettségek között több új is megjelenik:

- *„a pedagógusok útmutatásainak követése”* E kötelezettséget jogszabályi szinten mindenképpen pontosítani kell, ki kell jelölni az utasítási jog és a személyiségi jogok közötti határvonalat. Ez a jelenlegi formájában a katonasághoz hasonló parancs jogot jelent annak határai nélkül. **Jelenlegi formájában ez elfogadhatatlan.**
- *„intézményi rendezvényeken, ünnepélyeken való részvétel”* Ez is pontosításra szorul, különös tekintettel a kötelező és szabadon választott rendezvények, a vallási és világnézeti szabadság (pl. karácsonyi ünnepség), illetve a tanuló pihenéshez (iskola időn kívüli rendezvények) való jogával való ütközések feloldása érdekében.

Javasoljuk a határterületek törvényi meghatározását. Fontosnak tartjuk az iskolai/kollégiumi rendezvények kapcsán a kötelező részvétellel összhangban lévő, a felmerülő költségek, illetve az ingyenesség kérdésének egyértelmű szabályozását (erdei iskola, szalagavató bál, stb.)

A koncepció rögzíti, hogy az alapjogokat az alkotmány és nemzetközi egyezmények határozzák meg. Hiányzik azonban az a lépés, amely leírná ezen jogok közoktatáson belüli érvényesülését. Hiányzik a testi fenyítés tilalma, nincsenek szabályozva az óvodások jogai.

Javasoljuk, hogy legyen egyértelműen meghatározva (pl. a hatályos közoktatási törvény 10. § (2) bekezdésének szó szerinti átvételével) a fizikai és lelki erőszak tilalma. Határozza meg a törvény, hogy az óvodás korú gyermekeket milyen jogok illetik meg.

A tanuló „különös” jogai közt említi a jogszabály a tanuló részvételét a rá vonatkozó döntések meghozatalában. **E jognak a véleménynyilvánításra szűkítése elfogadhatatlan.**

Ez a rész a jelenleginél szűkebb körben rajzolja meg a diákjogokat. Érthetetlen, hogy miért marad ki például a kollégiumhoz való jog, az egészségügyi felügyelethez való jog, a diákkörök joga, annak a joga, hogy hozzájusson a jogai gyakorlásához szükséges információkhoz, a panaszjog a nyilvánosságához fordulás joga vagy a jogorvoslat joga.

Javasoljuk, hogy a diákjogok a hatályos közoktatási törvényben megfogalmazottakkal azonos tartalommal jelenjenek meg az új jogszabályban is.

A koncepció szerint „a tanuló jogai gyakorlása során nem sértheti társai és a közösség érdekeit, a közösségi jogokat.”

Véleményünk szerint ebből a felsorolásból ki kell venni az érdek fogalmát. Ha két tanuló verseng a diákönkormányzat vezetői tisztségért óhatatlanul sértik egymás érdekeit. Ha mindkét tanuló betartja a szabályokat és tiszteletben tartja a másik fél jogait, az véleményünk szerint nem lehet ok arra, hogy a másik érdekeinek sérelme miatt fegyelmi eljárás induljon velük szemben.

Javasoljuk az „érdek” szó elhagyását.

A **diákönkormányzatról** szóló fejezetben (14. old) érhető leginkább tetten a tanulói jogérvényesítés lehetőségének korlátozása. A diákönkormányzat egyetértési jogait eltörölné a koncepció, ami elfogadhatatlan. A ma hatályos közoktatási törvény szerint egyetértési joga van a diákönkormányzatnak például a házirend elfogadásakor. Ez a szabály annak belátásával alakult így az Antall-kormány idején, hogy ha az érintettek aktívan részt vesznek a közösen betartandó szabályok kialakításában, magukénak érzik azt, és jobban követik azokat, mintha csak parancsba kapnák. A jogalkotók bölcsességét az is mutatja, hogy már 1993-ban a törvény eredeti szövegében ott volt a biztosíték, hogy az egyetértési jog ne lehetetlenítse el az iskola működését. A mai szabályok szerint, ha nincs egyetértés, akkor az érintettek és közoktatási szakértők bevonásával, egyszerű többségi szavazással pótolható. Ebből következően nem igaz az az érv, amely szerint a diákönkormányzat egyetértési joga ellehetetleníti az iskola működését. A véleményezési jog valójában az érdemi egyeztetés elhagyását jelenti. Ez időt takaríthat meg, de eközben a diákképviselőknek nem kell felelősséget vállalni a döntésükért, nem kell aláírásukkal igazolni, hogy a szabály az övék is, nem kell meggyőzni a társaikat, hogy ezt mi is elfogadtuk, tartsuk is be.

Javasoljuk a diákönkormányzati jogok szabályozását a jelenleg hatályos szabályokkal megegyező módon.

A koncepció a diákönkormányzat vezetőjével szemben életkori és tanulmányi korlátot támaszt. A tervezet szerint „A diákönkormányzat intézményi szintű vezetőinek azok a tanulók választhatók meg, akik betöltötték a 12. életévüket, és akiknek iskolai tanulmányi eredménye eléri vagy meghaladja az iskolai átlagot.” Az esetek többségében a diákok nyilván a nagyobbak közül választják ki a leginkább ráteremett tanulót. Miért kell e választási lehetőséget a jogszabállyal korlátozni? Nem véletlen, hogy az országgyűlési képviselő választhatósága sincs a tanulmányi eredményhez kötve. Fontos, hogy a diák az iskolában megtanulja, gyakorolja a választást, megtapasztalja döntése tétjét, megismerje, hogy döntése kialakításakor milyen szempontokat érdemes figyelembe venni.

Javasoljuk, hogy a törvény sem életkori, sem tanulmányi korlátot ne állítson a diákönkormányzati választhatóság feltételül.

A szöveg talán csak véletlenül, de nem említi a kollégiumi diákönkormányzatot. Véleményünk szerint ezt pótolni kell. Fontos lenne kitérni a diákönkormányzat céljára, főbb tevékenységeire (érdekképviselet, szabadidős programszervezés, közösség építés).

A 10. számú melléklet szerint: „A **házirend** a tanulóknak szóló szabályzat, amely közérthetően tartalmazza az iskolai működés, valamint az iskola által elvárt viselkedési normák rendjét.” (34. old) Fontos lenne egyértelművé tenni, hogy a házirend nem csak a tanulóknak szól, nem csak az ő jogaik gyakorlását és kötelezettségeik teljesítésének módját szabályozza. A házirend személyi hatálya ki kell, hogy terjedjen a tanulók mellett a szülőkre és az intézmény alkalmazottaira is. Azt is ki kellene

mondania a jogszabálynak, hogy a házirend csak olyan „iskolán kívüli” viselkedési szabályokat tartalmazhat, amely a tanuló iskolai felügyelete alatt teljesülnek. Ellenkező esetben a szülő nevelési jogát sérti.

Javasoljuk a házirend személyi hatályát a törvényben rögzíteni és a tanulók mellett a pedagógusokra, alkalmazottakra és a szülőkre is kiterjeszteni.

A Fegyelmi szabályzat és eljárás címet viselő 14. számú mellékletből **(38. old)** hiányzik a „vétkesség” követelménye. Ez a büntetés kiszabásának elengedhetetlen feltétele, hiszen a tanuló tettét azon az alapon rójuk fel neki, hogy „tehet róla”, „felelős a tettért”, „rajta múltott a kötelezettség szegés”.

A 3. pont szerint: „Tanköteles tanulóval szemben az eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától és az áthelyezés az iskolából fegyelmi büntetés csak rendkívüli vagy ismétlődő fegyelmi vétség esetén alkalmazható. Ekkor a szülő köteles új iskolát keresni a gyermeknek. Amennyiben a tanuló más iskolában történő elhelyezése a szülő kezdeményezésére 15 napon belül nem oldódik meg, a megyei kormányhivatal oktatási osztálya köteles iskoláról gondoskodni a számára.”

A gyakorlatban valóban jelentős problémát jelent a befogadó intézmény megtalálása is. Ennek az az oka, hogy az intézményvezetők nem tudnak, illetve nem akarnak erről megállapodni. E problémának nem megoldása, hogy a szülő keressen intézményt, hiszen ez esetben jelentős a veszélye a tankötelezettség nem teljesítésének. Véleményünk szerint a megoldás inkább az, hogy a jelenlegi szabállyal ellentétben nem büntetés kiszabási, hanem büntetés végrehajtási feltétel lenne a befogadó intézmény megléte. Azzal **egyetértünk, hogy abban az esetben, ha 15 napon belül nincs befogadó intézmény a megyei önkormányzat jegyzője, vagy a területileg illetékes oktatási hivatal jelöljön ki befogadó intézményt.**

A kollégiumi fegyelmi büntetések körén a koncepció nem változtat.

Véleményünk szerint a jelenlegi szabályt érdemes lenne kibővíteni a következő büntetésekkel:

- meghatározott kedvezmények, juttatások csökkentése, illetőleg megvonása;
- áthelyezés másik szobába, tanulócsoportba vagy kollégiumba;

Fontosnak tartjuk a tanuló fegyelmezésének rendszerszerű áttekintését, és ezt követően dönteni a mediációs és resztoratív technikák helyéről, a szabályozás szintjeiről.

A koncepcióból kimaradt az Országos Diákszövetség és az Országos Diákjogi Tanács. Véleményünk szerint mindkettőnek fontos szerepe van a közoktatásban, ezért **javasoljuk az ODJT és az ODP megjelenítését az új közoktatási törvényben.**

Javasoljuk megfontolni, hogy valóban célszerű-e az 5. számú mellékletben (28. old) kötelezővé tenni a nyolc évfolyamos gimnáziumokban a két önképzőkörben önálló kutatást a legkiválóbb tanulók részére. Nem tartjuk jónak azt, hogy minden tanuló legalább két tantárgyból köteles emelt szintű érettségi vizsgát tenni.

Budapest, 2010. december 14.